

BEGINNENDE DOCENTEN VAN DE STICHTING WISSELEN ERVARING UIT

“Toch liep het langzaam uit de hand tijdens de les. De oorzaak lag in het feit dat ik sommige leerlingen wilde helpen en niet meer op de klas lette, terwijl ik met de teksten van een paar leerlingen bezig was. Toen sommige leerlingen opeens chocolademelk gingen halen was het in feite al te laat”

Deze passage uit een lesverslag van een beginnend docent is typerend voor de moeilijkheden die veel jonge docenten ondervinden aan het begin van hun loopbaan als leraar.

Elke nieuwe beroepsbeoefenaar ondervindt startmoeilijkheden. Dat geldt voor een arts, een advocaat of een psycholoog. Maar het beroep van leraar heeft een aantal specifieke kenmerken die er voor zorgen dat beginnende leraren vaak startmoeilijkheden van een andere aard beleven. Zo is er het gegeven dat een beginnend docent op zijn eerste onderwijsdag een even grote verantwoordelijkheid draagt voor het leren van de leerlingen als een ervaren docent die twintig jaar voor de klas staat. Verder heeft elke school waaraan de beginnende leraar wordt aangesteld een veelheid van regels, procedures, werkwijzen en eigenaardigheden die voor de beginner niet duidelijk zijn. Het wordt de jonge leraar nog moeilijker gemaakt als verschillende belanghebbenden uiteenlopende verwachtingen hebben. Zo kan de schoolleiding andere verwachtingen hebben dan collega-leraren, leerlingen of ouders. Wat van de beginnende leraar verwacht wordt is niet altijd van meet af aan even helder. Tot slot is het leraarschap nog altijd een ‘eenzaam beroep’. Een beginnend leraar staat er alleen voor. Een arts kan altijd nog tegen een patiënt zeggen dat hij eerst een collega wil raadplegen voordat tot een behandeling besloten wordt. Als een beginnend docent in zijn klas moeilijkheden ondervindt kan hij niet tegen de leerlingen zeggen dat ze maar even op hun plaats moeten blijven zitten omdat hij eerst even advies wil inwinnen. Dit isolement wordt door veel jonge leraren versterkt omdat ze huiverig zijn om hulp te vragen. Ze denken hierdoor niet voor vol aanzien te worden. Veel ervaren leraren die hulp kunnen bieden, zien daar door hun eigen werkdruk geen mogelijkheden voor, of vinden dat het aanbieden van hulp een inmenging vormt in de ‘binnenlandse aangelegenheden’ van de beginner.

Systematische begeleiding

Veel beginnende leraren ervaren na hun opleiding specifieke problemen. Met name het houden van orde is voor veel beginners moeilijk. Wanneer een beginnend leraar in deze beginperiode aan zijn lot wordt overgelaten kan hij of zij gewoonten ontwikkelen die uiteindelijk goed en succesvol onderwijzen in de weg staan.

Uit onderzoeken van de Onderwijsinspectie in 1994 en 1995 blijkt dat de meeste scholen geen systematische ondersteuning geven bij de ingroei in het beroep van leraar. De gegeven begeleiding is op tweederde

van de scholen niet adequaat en vraagt om verbetering. Schoolbesturen hebben van de Minister de laatste jaren meer ruimte gekregen voor het voeren van een personeelsbeleid. Dit betekent tegelijkertijd meer verantwoordelijkheid. Een specifiek aspect van zorgvuldig personeelsbeleid is de opvang en ondersteuning van beginnende leraren. Scholen zijn sinds kort verplicht om een begeleidingsplan voor beginnende docenten aan de inspectie te overleggen. Ook in de CAO's moeten over de begeleiding van jonge docenten afspraken worden gemaakt.

Leren van elkaars ervaringen

Op verschillende scholen binnen de Stichting Katholiek Onderwijs voor Midden-Limburg is de laatste jaren, in samenwerking met de Stichting Hoger Onderwijs Zuid-Nederland, ervaring opgedaan met de individuele begeleiding van docenten met een ruime onderwijservaring. Op basis van positieve resultaten van dit begeleidingswerk en naar aanleiding van het beleid van de Minister met betrekking tot de opvang van jonge docenten nam wijlen rector Ritzen in het voorjaar 1995 het initiatief om in het schooljaar 1995/96 een aantal bijeenkomsten voor beginnende docenten die binnen de Stichting werkzaam zijn te organiseren.

Verschiedende scholen binnen de Stichting hadden reeds plannen geformuleerd om in de nabije toekomst de individuele begeleiding en beoordeling van jonge docenten binnen de school vorm te geven. Vooruitlopend op de individuele begeleiding van beginnende leraren werden vier bijeenkomsten georganiseerd waar jonge docenten ervaringen konden uitwisselen en met elkaar praktijksituaties konden bespreken.

Het doel van de bijeenkomsten was om jonge docenten beter te laten functioneren in de lespraktijk door elkaar te consulteren met betrekking tot praktijksituaties die zij zelf inbrengen.

Deze vorm van leren wordt ook wel

Deelnemers aan de intervisie-bijeenkomsten,

links vooraan Frank Crasborn, extern begeleider van de groep.

2e van rechts op de laatste en voorlaatste rij: Jos Moors en Jean Knols, intern begeleiders.

collegiaal leren of intervisie genoemd. Intervisie gaat er van uit dat docenten in staat zijn, aan de hand van concrete methodieken en werkvormen, elkaar van adviezen te voorzien. De met elkaar besproken adviezen worden uitgetoetst in de klas en collega's bezoeken elkaars lessen. Een intervisiegroep bestaat uit ongeveer acht personen, die geloven in de waarde van eigen ervaringen voor collega's en die willen reflecteren op de eigen schoolpraktijk. Belangrijk hierbij is dat deelnemers hun eigen ervaringen en problemen willen inbrengen en collegiale adviezen willen uitproberen in hun eigen lespraktijk.

Collegiaal leren in een netwerk

- O**ok de scholen die deel uitmaken van de Stichting Katholiek Onderwijs voor Midden-Limburg ontwikkelen steeds meer een gezamenlijk personeelsbeleid. Het ligt voor de hand dat in de toekomst ook een begeleiding van personeel steeds meer gezamenlijk wordt opgezet en uitgevoerd. In dit verband past het initiatief om de begeleiding van jonge docenten voor een deel ook schooloverstijgend te organiseren in een netwerk van scholen die tot de Stichting behoren. Een dergelijk netwerk biedt de mogelijkheid tot:
- ontmoeten van andere beginnende docenten
 - uitwisselen van ervaringen
 - emotionele steun; herkenning en daardoor meer acceptatie
 - meer zelfvertrouwen
 - relativering; het valt nog wel mee met mij
 - krijgen van feedback n.a.v. eigen handelen door oefensituaties te creëren
 - verstrekken van informatie op het moment dat beginnende leraren daar behoefte aan hebben
 - zicht krijgen op de eigen loopbaan.

Het netwerk beginnende leraren van de SKOML bestond in het schooljaar 1995/96 uit achttien jonge leraren, die in het eerste of tweede jaar van hun beroepsloopbaan functioneerden. Verder woonden drie ervaren interne begeleiders/docenten (Irene Phillipsen, BC Echt; Jean Knols, BC Broekhin, Jos Moors, BC Echt) de bijeenkomsten bij. Frank Crasborn, medewerker van de Stichting Hoger Onderwijs Zuid-Nederland, fungeerde als extern begeleider.

Positieve eerste ervaringen

De vier intervisiebijeenkomsten vonden plaats in de periode van januari tot juni 1996. De beginners werden verdeeld in twee groepen van negen docenten. Om de bekendheid met andere schoollocaties van de Stichting te bevorderen, organiseerden de deelnemers om de beurt op hun eigen school een bijeenkomst. Na de laatste bijeenkomst vulden vijftien deelnemers een evaluatieformulier in. De reacties van de deelnemers waren positief. Bijna 90% van de deelnemers vindt intervisiebijeenkomsten als onderdeel van begeleiding van beginnende docenten nuttig en belangrijk. Het tijdens de bijeenkomsten bespreken van door deelnemers ingebrachte praktijksituaties en op video opgenomen klassensituaties vond ruim driekwart van de beginnende docenten goed tot zeer goed. Ook de bijeenkomst die gewijd was aan rechtspositionele aspecten vonden de meesten nuttig. De netwerkgedachte, ervaringen uitwisselen en bespreken met collega's van andere scholen, scoorde eveneens hoog; nagenoeg iedereen beoordeelde dit aspect positief.

Het vervolg

Op basis van de positieve ervaringen in het afgelopen schooljaar zal ook het komend jaar een groep beginnende docenten de gelegenheid krijgen om enkele intervisiebijeenkomsten bij te wonen. De samenwerking met de Stichting Hoger Onderwijs Zuid-Nederland zal op dit gebied worden voortgezet. Op termijn is het de bedoeling dat interne begeleiders binnen de Stichting de leiding van deze bijeenkomsten zullen overnemen. Hiertoe worden zij vooraf geschoold door medewerkers van de Stichting Hoger Onderwijs Zuid-Nederland. Op korte termijn zal hiervoor een voorstel worden besproken in het Rectoren/directeuren overleg van de Stichting. Naast de voortzetting van een intervisiegroep voor jonge docenten, zal ook een aantal ervaren docenten die stagiaires en/of nieuwe docenten begeleiden de gelegenheid krijgen scholing te volgen. Langzaam maar zeker krijgen beleidsvoornemens ten aanzien van de begeleiding van jonge docenten binnen de Stichting steeds meer ook een invulling in de praktijk.

Frank Crasborn

Andrea over intervisie

Omstreeks november 1996 kreeg ik de mogelijkheid deel te nemen aan de intervisiebijeenkomsten beginnend docentschap, die door de Hogeschool Katholieke Leergangen worden verzorgd. Het doel van deze intervisie is, dat jonge docenten concrete praktijk-situaties bespreken en aan de hand daarvan tips en adviezen uitwisselen.

Tijdens de introductiebijeenkomst bleek dat de beginnende docenten behoefte hadden om specifieke onderwijservaringen met elkaar te bespreken. Sommige schoolse zaken lijken heel logisch en vanzelfsprekend, maar voor de jonge collega is dat toch niet altijd het geval.

Alle bijeenkomsten werden gekenmerkt door een praktische aanpak. De deelnemers brachten een situatie in en de meest leerzame en herkenbare werd uitgebreid besproken. Deze methodiek leverde een aantal zeer bruikbare en waardevolle tips op. Naderhand werd ook daadwerkelijk geëvalueerd of de adviezen effect hadden.

De laatste bijeenkomst had een totaal ander, maar niet minder interessant karakter. Hier kwamen formele en rechtspositionele kwesties ter sprake.

De heer Kubben van het KOV en de heer Brader, ambtelijk secretaris van het SKMOL, waren bereid om de diverse vragen, te beantwoorden.

Aan de hand van de algemene evaluatie kan geconcludeerd worden, dat de intervisiebijeenkomsten voor velen een steuntje in de rug zijn geweest.

Voor mij was het in ieder geval waardevol om met collega's, die in dezelfde fase van hun loopbaan verkeren, van gedachten te kunnen wisselen

Andrea Niemarkt
Sg. St. Ursula, Heythuysen